

Overweging zondag 14 juni 2015 - Doinicuskerk Utrecht

Elfde zondag door het jaar B

*Ezechiël 17,22-24 – Psalm 92 –
2 Kor. 5,1-2.5-6a.7.9 - Marcus 4, 26-34.*

1.

Weten jullie wat 'bushcraft' is? Ik tot voor kort niet, en dan biedt Google altijd uitkomst:

Bushcraft is kennis hebben van de natuur en hoe deze optimaal en verantwoord voor levensonderhoud gebruikt kan worden. Tegenwoordig is dit niet meer aan de orde van de dag, maar ooit was het wel de kern van ons bestaan. [...] Het is de kunst van leven in, met en van de natuur!

Leven in, met en van de natuur kunt je tegenwoordig als vrijetijdsbesteding doen: leren hoe je in en met behulp van de natuur voedsel en beschutting kunt vinden. Volgens een vriend die onlangs in Noorwegen is wezen bushcraften, is het heel bijzonder om te ontdekken dat de natuur je beschermende kameraad en je betrouwbare thuis kan zijn, in plaats van dat waartegen je je moet beschermen.

Het is, als we het evangelie van vandaag mogen geloven, een voorproefje van het koninkrijk van God. Want nadat Hij even gearzeld heeft, vergelijkt Jezus het koninkrijk van God waarvan Hij de nabijheid verkondigt resoluut met een mosterdplant, waarin de vogels ruimte om te nestelen en schaduw ter beschutting kunnen vinden. De wereld is er, de natuur is er, de mensengemeenschap is er om Gods schepselen te midden ervan te koesteren en te doen leven. Waar dat gebeurt, daar breekt het koninkrijk van God zich baan.

2.

Moeten wij er dan niets doen, voor dat koninkrijk? Tegen de achtergrond van onze geschiedenis van de afgelopen decennia denk ik dat het antwoord in eerste instantie moet luiden: neen, het valt ons zomaar in de schoot. Gelovigen zijn sinds de jaren zestig van de vorige eeuw heel sterk hun identiteit gaan vinden in het verbeteren van de wereld in Gods naam. 'God heeft geen andere handen dan de onze', wordt dan gezegd. Deze gedachte is ontleend aan de zestiende-eeuwse mystica en karmelietes Teresa van Avila (1515-1582), die schreef:

Christus heeft geen lichaam buiten dat van u. Geen handen, geen voeten op de aarde dan die van u. U bent de ogen waarmee Hij vol compassie de wereld gadeslaat.

Maar de strekking hiervan niet dat het aan ons is om Jezus' werk af te maken en het koninkrijk van God te vestigen dat Hij verkondigde. De strekking is dat Hij hoe dan ook door en in ons leeft, dat wij de plaats zijn waar Gods Gezalfde in de wereld aanwezig is. Uiteindelijk krijgen we het koninkrijk van God, zoals de vogels de mosterdstruik krijgen om in te nestelen en zoals de boer het graan, waar hij hard voor werkt en waarover hij zich bij tijd en wijle zorgen maakt of het wel goed gaat, waarvoor hij de grond bewerkt en dat hij probeert te beschermen tegen ziekte en droogte, zoals de boer – en wij via onze boeren en boerinnen – zoals de boer in en door zijn inspanningen het graan toch krijgt. Hij weet niet hoe het groeit, hij kan het uiteindelijk alleen ontvangen.

3.

In de eerste lezing gaat de profeet Ezechiël nadrukkelijk in opdracht van God in op de vraag wie of wat onze wereld vooruit brengt. Ik zal duidelijk maken, kondigt God via de profeet aan, dat het uiteindelijk niet gaat om politieke handigheid of economische slimheid van mensen. Eerder in hetzelfde hoofdstuk had de profeet zegt:

Een grote arend met machtige vleugels, breed van vlucht, dik in de veren, met bonte kleuren, kwam naar de Libanon en nam de top van een ceder [...] en plaatste hem in een stad van kooplieden. Hij nam een stek van het land en plantte die in een akker [...], hij liep uit en werd een breed vertakte wijnstok (17,3-6).

Hier wordt met beelden gesuggereerd hoe machtigen handig opereerden en slim investeerden. Er wordt koffie uit Afrika gehaald of olie uit het Midden-Oosten, er wordt handig mee gehandeld, het geld wordt slim belegd, met de beleggingen wordt opnieuw handig gehandeld – het leidt tot rijkdom en overvloed: een breed vertakte wijnstok.

Maar zo zal het niet blijven, zegt God in de lezing van vanmorgen. Ikzelf zal een nieuw stekje plukken en maak dat onooglijke scheutje tot een nieuw begin van waarachtig goed leven. Waar niemand het van verwacht, daar komt het vandaan, dat zet God bovenop de berg en maakt Hij tot het begin van rijkdom en overvloed. Rijkdom en overvloed niet voor zichzelf, maar rijkdom en overvloed voor iedereen en alles:

Daaronder zullen allerlei soorten vogels nestelen; in de schaduw van zijn takken zullen ze nestelen' (Ez. 17,23),

zo lazen we. Let wel: allerlei soorten vogels, niet alleen de soorten die weinig overlast geven, die er mooi uitzien of aangenaam zingen. Niet alleen de soorten die veel vlees opleveren of gouden eieren produceren.

4.

In de versies van dezelfde parabel in de evangeliën van Lucas en Matteüs wordt de mosterdplant waarmee Jezus Gods koninkrijk vergelijkt 'een boom' genoemd. In het evangelie van Marcus is sprake van 'een struik'. Volgens degenen die het weten kunnen klopt dit veel beter, want de mosterdplant is een tamelijk wilde, rotzooiige struik en heeft weinig weg van de Libanonceders die in de Bijbel beeld zijn van vorsten en prinsesjes. Het doet mij denken aan de braakliggende landjes waarop wij, stadskinderen die in de nieuwbouwwijken van de jaren zestig opgroeiden, buiten het zicht van onze ouders, onderwijzers en andere goedbedoelenden, onze avonturen beleefden. Onder dit soort onooglijke bosjes verkenden en ontdekten wij het leven, in de schaduw ervan fantaseerden wij uren en dagen over wat we zouden willen en kunnen doen en zijn, en bedachten we hoe wij iets van die fantasieën konden realiseren.

Als Jezus suggereert dat het koninkrijk van God de gestalte heeft van zo'n soort bosje, begrijpen we dat dan nog? Ik heb niet het gevoel dat we er collectief op gespitst zijn dat de wereld van de toekomst zoveel mogelijk niches en nestelplaatsen zal hebben, voor vogels van ver uiteenlopende pluimage. Als we over onszelf nadenken, spiegelen we ons niet vanzelfsprekend aan de vogels van de hemel of de bloemen van het veld, zoals Jezus ons elders in het evangelie aanraadt (Mt. 6,25-34; Lc. 12,22-31). "Zij zaaien noch maaien noch oogsten, zij werken noch spinnen of leggen voorraadschuren aan; niettemin worden zij overvloedig gevoed en gaan zij uitbundig gekleed". Wij hebben de neiging iedereen te dwingen tot zaaien, vast te leggen dat iedereen moet maaien en oogsten; wij hebben de

neiging onze voorraadschuren te verdedigen tegen degenen die wij beschouwen als indringers en klaplopers.

Maar zouden zij nu niet de vogels kunnen zijn die de schaduw zoeken en de ruimte om te nestelen in de mosterdstruiken die in ons midden opschieten, ondanks alles? Zij kunnen de nabijheid van het koninkrijk van God belichamen: kunnen we dat nog zien?

5.

Op een basisschool waar ik vorige week een lezing hield, hing op het toilet een spreuk van tekstschrijverscollectief *Loesje*: 'Het verschil tussen een bloem en onkruid is een oordeel'. Je begreep onmiddellijk hoe belangrijk het is om hieraan herinnerd te worden, in het hedendaagse onderwijs met zijn voortdurende tests, zijn standaardisering, zijn geloof dat voortdurende aandacht en telkens bijsturen noodzakelijk is om leerlingen succesvol te laten zijn. Het herinnert aan het feit dat wij geneigd zijn wat ons redden kan in de weg te zitten omdat we het als bedreiging zien. Het kind – en niet alleen het kind – dat doet wat niemand doet, zegt wat niemand zegt, denkt wat niemand denkt, past niet zomaar in wat velen veiligheid geeft en zijn voorgang op school is niet zomaar te meten. Maar wat hij of zij doet, zegt of denkt, kan uiteindelijk nu net dat blijken te zijn wat gedaan, gezegd en gedacht moest worden – of kan dat wat gedaan, gezegd en gedacht moet worden bij anderen wakkerroepen.

In zijn binnenkort te verschijnen en lang verwachte encycliek *Laudato si* – de titel is een verwijzing naar het Zonnelied van Franciscus van Assisi, waarin alle schepselen onze broeders en zusters worden genoemd – in zijn binnenkort te verschijnen encycliek over de ecologie zal paus Franciscus benadrukken dat onze zorg, onze tederheid en onze verantwoordelijkheid dient uit te gaan naar alle schepselen waarmee wij verbonden zijn. De kosmos is één grote familie van verwante en verbonden levenden en niet-levenden. Dankzij deze familie leven wij, voor deze familie behoren wij te zorgen, in deze familie wordt iedereen welkom geheten en wordt ieders bijdrage verwacht en verhoopt.

6.

De dominicaanse mysticus Meister Eckhart (ca. 1260–1327/8) schrijft ergens:

dat [God] in alle dingen spreekt en dat Hij alle dingen spreekt. Sommige dingen horen en antwoorden hem op de wijze van het zijn, namelijk doordat God bestaan is en het bestaan van alle dingen van hem komt. Andere dingen horen hem en ontvangen het Woord van God in zoverre Hij het eerste en ware leven is. Dit zijn alle levende zijnden. De hoogste zijnden horen God niet allen door en in het bestaan en door en in het leven, maar ook door en in het weten.

God spreekt in alle dingen en alle dingen geven elkaar Gods woord van liefde door, wij zijn er en leven omdat we deel zijn van een netwerk dat zich genadig voor ons opent. Mensen kunnen dit inzien, volgens Eckhart, en mogen weten dat zij door aan dit netwerk deel te nemen, er van te ontvangen en eraan bij te dragen, met God verbonden zijn. Midden in de schepping realiseert zich dan volgens Eckhart wat het Bijbelse Hooglied ergens zegt: 'Mijn geliefde roept mij toe [...] en ik ben van hem' (Hgl. 2,10.16). Gods liefde spreekt ons aan, en wij antwoorden hem met onze ontvankelijkheid, zoals een vogel in een boom nestelt, zijn plaats vindt in de schaduw van een struik en zich daarin koestert en daarvan leeft.

En wat roept de geliefde, volgens het Hooglied? Dit, onder andere:

Kijk! De winter is voorbij, voorbij zijn de regens, weggegaan. De bloemen zijn verschenen op het veld, nu breekt de zangtijd aan, het koeren van de duif klinkt op het land. De vijgenboom is al vol vruchten, de wijnstok rankt en geurt (Hooglied 2,11-13).

Steeds weer wordt op mysterieuze wijze het leven gegeven en zo spreekt alles op geheimzinnige wijze van God. Waar van deze gaven wordt geleefd en dit mysterie wordt behoed, daar breekt het koninkrijk van God zich baan en leven samen met de mensen ook de dieren en de dingen op. Niet waar we de werkelijkheid in onze richting weten te dwingen, maar waar we bijdragen aan het netwerk van ontvangen en geven, wordt de schepping een grote eredienst een grote lofzang op God, de God van het ware leven. – Dat het zo mag zijn.

Erik Borgman